

Razumevanje emancipatornih gibanj pri Vidi Tomšič

Vida Tomšič v delu *Ženska v razvoju socialistične samoupravne Jugoslavije*, ki ga je leta 1980 izdala in založila Delavska enotnost (TOZD v ČGP Delo) v sodelovanju z DO Naša žena v nakladi 5000 izvodov, prikaže boj za enakopravnost in emancipacijo žensk v zgodovinski perspektivi in kot sestavni del boja delavskega razreda za socialno in nacionalno osvoboditev. Tomšič, izhajajoč iz razumevanja geopolitičnih in gospodarskih mehanizmov, poudarja, da ne gre zgolj za nekatere formalne pravice žensk, ki bi jih izenačevale z obstoječimi pravicami moških, ampak da gre za vseobsegajoče pravice, za katere so prikrajšani »delavci, delovni kmetje, delovna inteligenca ne glede na spol.« »Ni človekove emancipacije, če ne velja za oba spola,« zapiše. Njena razmišljanja so osredotočena na prelomno obdobje socialistične revolucije v letih 1941–1945, s poudarkom na predvojnem obdobju, ko se je krepila zavest o boju proti neenakopravnosti žensk znotraj skupnega boja delavskega razreda, neločljivo povezanim z bojem proti fašizmu in imperializmu.

Kljub temu, da nastavki boja segajo v čas osvoboditvenih gibanj iz 19. stoletja, je z ilustrativno močjo prikazano pomembno obdobje krepitve gibanj poznih 30. let 20. stol. Za ta čas na področju Jugoslavije Vida Tomšič na str. 23–24 piše: »Pod vodstvom KPJ so vzniknile različne legalne oblike dela. Ustanavljali so ženska društva, mladinske sekcije, ženske liste. Ženske – članice KPJ se vključujejo v ženska društva, sindikate, športna in kulturna združenja in se tu zavzemajo za vsestransko politično aktivnost žensk.

Ženske iz vseh družbenih slojev so sodelovale v akcijah za demokratizacijo dežele, v boju proti fašizmu, proti vedno večji draginji in pomanjkanju življenjskih potrebščin, ki je nastalo zaradi njihovega povečanega izvoza v fašistične države, zlasti v Nemčijo. Delavke in žene delavcev so množično sodelovale v stavkah, mnoge izmed njih pa so tudi same organizirale. Delavske žene so pred policijo varovale tovarne, v katerih so stavkali njihovi možje. Prispevale so k povezovanju delavskega boja s kmeti in zbirale hrano za stavkajoče.

Leta 1936 je bila v vsej državi organizirana akcija z geslom 'Za mir in svobodo'. Pri tem so poleg drugega zbrali tudi nad 600.000 podpisov žensk. Istega leta je bil ustanovljen časopis 'Žena danas', ki je močno vplival na delovne ženske ter jih mobiliziral proti grozeči vojni nevarnosti in fašizmu. Akcija, ki jo je leta 1939 sprožila 'Žena danas', s tem ko je pozvala vse ženske organizacije v skupen boj za volilno pravico, je bila velikega političnega pomena, saj je uspela v to akcijo zajeti množice žensk po mestih in vaseh po vsej Jugoslaviji.

Takšna aktivnost žensk je zaskrbelo tedanji režim, /.../ ki je zato uvedel posebne ukrepe. Ženske – članice KPJ pa tudi sicer vse komuniste, revolucionarje in pripadnike delavskega gibanja je vladajoči režim zapiral, mučil, pošiljal v kaznilnice in koncentracijska taborišča. Streljanje v stavkajoče in podobne metode obračunavanja so postajale v letih pred drugo svetovno vojno čedalje

pogostnejše. V neposrednih bojih za izboljšanje delovnih in življenjskih razmer so delavke, skupaj s svojimi tovariši, izkusile vso surovost fašističnih metod vladajoče buržuazije, ki je uporabljala za zaščito svojih razrednih interesov in profitov ves državni aparat.

Peta državna konferenca KPJ,« delovala v ilegali leta 1940, »je izjemno pomembna.« Na njej je o »potrebi vključevanja žensk v revolucionarno gibanje govoril generalni sekretar KPJ Tito, o isti temi pa je bil še poseben referat. Sprejem jasnega programa komunistov za vključevanje žensk v boj za skupne strateške cilje in spoznanje, da brez njihove aktivnosti protifašistični narodnoosvobodilni boj ne more uspeti, sta imela daljnosežen pomen za množično udeležbo žensk v narodnoosvobodilnem boju, za uresničevanje revolucionarnih ciljev osvobodilne vojne.«

Marko Žigart,
Za živali!